

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук, професора Гузій Наталії
Василівни про дисертаційне дослідження Співакової Інни Борисівни
“Інноваційний розвиток вчителя в системі методичної роботи закладу загальної
середньої освіти”, подане на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Динамічне входження людства до так званої “креативної” цивілізації позначається активним утвердженням у суспільній свідомості фундаментальних цінностей духовності, творчості, професіоналізму, які у сучасних реаліях економічного, політичного, соціального, культурного розвитку українського суспільства зумовлюють необхідність динамічного розгортання інноваційних процесів в усіх сферах життєдіяльності, у тому числі і в галузі освіти. Якісно нові вимоги до організації освіти та виховання дітей і молоді спроможний реалізувати лише інноваційно розвинений творчий вчитель, яким, за висловом І.Франка, “школа стоїть...”. Ідеї інноваційної освіти повстають пріоритетними напрямками державної освітньої політики, що різноаспектно представлені у положеннях Законів України “Про освіту”, “Про вищу освіту” та їх останніх змінах (2019 р.), Національній стратегії розвитку освіти в країні на 2012-2021 рр., Концептуальних засад Нової української школи (2016 р.), Концепції розвитку неперервної педагогічної освіти (2018 р.) та ін.

Багатовекторна проблематика педагогічної інноватики сьогодні знаходяться у центрі уваги науково-педагогічної думки та педагогічних пошуків шкільної практики. Поряд із тим слід констатувати, що професійний потенціал діяльності закладів загальної середньої освіти у розв’язанні проблеми інноваційного розвитку вчителя безпосередньо на його “робочому місці”, зокрема у системі методичної роботи, ще не отримав достатнього наукового вивчення, що суттєво гальмує продуктивну роботу вчительських кадрів.

Отже, вважаємо, що дисертаційне дослідження Співакової Інни Борисівни виконане у руслі сучасних пріоритетів освітньої політики держави, відображених у різноманітних програмних документах доктринального значення, а його актуальність та своєчасність для подальшого розвитку педагогічної науки і вдосконалення освітньої практики не викликає сумнівів. Це зумовлено уведенням до наукового обігу поняття “інноваційний розвиток вчителя”, теоретичним обґрунтуванням його організаційно-педагогічних засад у системі методичної роботи ЗЗСО, а також розробленням оригінального дослідницького інструментарію вивчення емпіричних аспектів проблеми.

Сформульований науковий апарат дослідження відображає обрану в роботі логіку розгортання наукового пошуку та зумовлює визначену структурну будову дисертації, яка складається зі вступу, основного тексту роботи, висновків, бібліографічної бази та додатків. Основний текст дисертації представлений 3 розділами, у змісті яких можна виокремити декілька провідних пластів та відповідні фундаментальні наукові позиції дослідження – теоретико-методологічні, науково-методичні, дослідно-експериментальні. Їх системна цілісність спрямована на досягнення висунутої мети дослідження – теоретичного обґрунтування та експериментальної перевірки організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи закладів загальної середньої освіти та розв’язання поставлених завдань.

По-перше щодо теоретико-методологічних орієнтацій виконаного дослідження. У підрозділі 1.1 розлого викладаються обрані автором методологічні основи вивчення інноваційного розвитку вчителя у єдності філософського, загальнонаукового, конкретно наукового та методико-технологічного рівнів. Вони представлені комплексом концептуальних ідей філософського й загальнонаукового характеру, взаємообумовлених наукових принципів і підходів – системним, синергетичним, аксіологічним, особистісно-орієнтованим, діяльнісним, компетентнісним (С.20-36) які, на думку дисертанта, “можуть слугувати підґрунтям для розгляду проблеми інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО як

комплексного поняття щодо переорієнтації педагогічного мислення в умовах зміненої освітньої парадигми та орієнтиром у формалізації проблеми дослідження у практично зорієнтовану площину” (С.36).

Неабиякий науковий інтерес викликає і здійснений автором у підрозділі 1.2 дефінітивний аналіз базових понять дослідження. Виявивши тезаурус сучасної педагогічної інноватики, дисертант уточнює сутність та взаємозв'язки понять “інновація”, “інноваційна педагогіка”, “педагогічна інноватика”, “педагогічна інновація”, “інноваційна педагогічна діяльність” та ін., і пропонує робоче визначення дефініції інноваційного розвитку вчителя як поетапного динамічного процесу особистісно-професійного вдосконалення, об'єктивного відображення суб'єктивного досвіду, що уможливорює генерування нових педагогічних ідей, створення інноваційних освітніх продуктів для забезпечення високих результатів навчання учнів та якості освітніх послуг (С.54). У структурі ж феномену дослідник виокремлює особистісний, професійно-перетворювальний та рефлексивно-оцінний компоненти і розкриває їх змістове наповнення (С.54-57). Усе зазначене, за задумом автора дисертації, презентує результат розв'язання першого завдання дослідження – здійснений аналіз стану розробленості досліджуваної проблеми.

Розкритий у підрозділі 1.3 професійний потенціал системи методичної роботи ЗЗСО в інноваційному розвитку вчителя розглядається автором як цілісна система умов, які сприяють саморозвитку вчителів, стимулюють їх до розробки індивідуальних педагогічних систем, забезпечують розвиток творчих можливостей кожного та усього колективу і, ширше, ефективність освітнього процесу у школі (С.65). Виокремивши групи принципів, орієнтирів й напрямів, функцій методичної роботи (С.66-69), дисертант порівнює ключові особливості методичної та науково-методичної роботи за показниками основних мотивів, пріоритетної мети, провідних напрямів діяльності, переважаючих форм підвищення кваліфікації (табл.1.1) й акцентує на важливості трансформації методичної роботи школи у науково-методичну, що, на думку автора, взмозі забезпечити формування еталонних рівнів професійної компетентності, нову

якість шкільної освіти. Визначивши комплекс вимог до науково-методичної роботи школи, які на думку автора впливають із її об'єктивних закономірностей та набувають статусу принципів її організації, дисертант пропонує відповідну оригінальну багаторівневу матричну структуру управління методичною роботою, яка передбачає функціонування індивідуальних (наставництво, стажування, консультації, самоосвіта) й колективних (методичні об'єднання, творчі групи, школи ППД, педагогічні майстерні, практикуми) організаційних форм (С.69-81), а також формулює положення про потенційні можливості науково-методичної роботи щодо інноваційного розвитку вчителів та виокремлює основні групи таких завдань (С.82-84). Особливістю ж інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО дисертант вважає його залежність від методичного забезпечення, мотивації педагогів та розвивального освітнього середовища (С.160). У такий спосіб автор вирішує друге завдання дослідження – розкриття специфіки інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО.

По-друге щодо науково-методичного вектору дисертаційної роботи. У межах підрозділів 2.3 та 3.1 презентується обґрунтування розроблених організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО та особливості їх реалізації у ході формувального експерименту, що становить смисловий центр дослідження та оригінальну методичну родзинку виконаної роботи. Виходячи із розуміння організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО як комплексного знання, заснованого на осмисленні педагогічної теорії та практики (С.150), вони диференціюються автором на опосередковані (зовнішні чинники впливу) та безпосередні (внутрішні умови неперервності професійного зростання вчителів) та визначаються такими складовими як організаційно-методичне і науково-методичне забезпечення (С.149, 154-156), зміст яких охоплює алгоритм інноваційного управління методичною роботою, розвиток продуктивної мотивації вчителів, створення розвивального освітнього середовища, підсилення саморозвитку й самоосвіти вчителів (С.156-160).

Реалізація ж означених організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО в організаційному, психолого-педагогічному, змістово-технологічному вимірах здійснювалася за допомогою розроблених шляхів впровадження програми інноваційного розвитку Кловського ліцею № 77 м.Києва у практику роботи закладу, що передбачало суттєву модернізацію методичної роботи на основі означених організаційно-педагогічних засад. Змодельовані дисертантом етапи інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи (С.176-177), спроектована модель освітнього простору ліцею (С.179-180), модернізована система внутрішньо шкільної методичної роботи, її мети, завдань, змісту, форм, методів організації (С.180-198), використання оригінальних форм і методів роботи з вчителями (С.199-200) – все це становить багатий науково-методичний доробок автора дослідження і водночас його яскравий внесок до скарбниці реального педагогічного досвіду, втіленого у шкільну практику. Зазначені позиції засвідчують успішне виконання поставленого у дослідженні четвертого завдання – обґрунтування організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів в системі методичної роботи ЗЗСО.

По-третє щодо дослідно-експериментального пласту проведеного дослідження. Експериментальна частина виконаною І.Б.Співаковою дисертаційного дослідження представлена розробленим оригінальним діагностичним комплексом вивчення стану інноваційного розвитку вчителів ЗЗСО, що включає покомпонентні критерії (цільовий, змістовий, результативний), рівні (адаптивний, інтеграційний, дослідницький), різноманітні методи отримання й опрацювання емпіричних даних (спостереження, бесіди, анкети, опитувальники, експертне оцінювання, статистичні критерії); здійснену інтерпретацією отриманого масиву емпіричних даних у ході проведених констатувального й формувального експериментів. У результаті дослідження понад 300 респондентів було встановлено значне переважання адаптивного рівня усіх виокремлених компонентів інноваційного розвитку вчителів контрольної та експериментальної груп (63 та 52,6 %) та

зафіксовано суттєве зростання дослідницького й інтеграційного рівнів у респондентів експериментальної вибірки (49 та 70 осіб) порівняно з контрольною (26 та 48 осіб), що підтверджено статистичною перевіркою значущості цих відмінностей (С.219). Це відображає вирішення третього та п'ятого завдань дослідження.

Отже, підсумовуючи результати виконаної Інною Борисівною Співаковою дисертаційної роботи, можна стверджувати, що поставлена у дослідженні мета – досягнута, а основні завдання – розв'язані. Сформульовані висновки, обґрунтовані положення та розроблені рекомендації мають науково-теоретичне та практичне значення та у сукупності презентують новий підхід до вирішення актуального наукового завдання – інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи ЗЗСО. До його провідних результатів, що становлять наукову новизну дослідження, слід віднести визначення сутності поняття інноваційного розвитку вчителя та його структурного складу; розроблення критеріально-рівневої бази й методичного комплексу педагогічної діагностики його вивчення; обґрунтування організаційно-педагогічних засад інноваційного розвитку вчителів у системі методичної роботи ЗЗСО та шляхів їх реалізації у шкільній практиці; поглиблення знань про евристичні можливості методичної роботи у професійному розвитку вчителів. Практична цінність виконаного дослідження полягає у суттєвому збагаченні способів організації методичної роботи вчителів перспективними творчо насиченими формами, методами, технологіями, підходами.

Повнота викладу основних результатів дисертації у наукових фахових виданнях та ідентичність змісту автореферату

Основні положення дисертації, як і матеріали кожного з її розділів, достатньо повно відображені в у 12 публікаціях автора, серед яких 7 статей у провідних фахових виданнях України, публікація у зарубіжному виданні та 4 праці апробаційного характеру; вони апробовані на конференціях міжнародного та всеукраїнського рівнів; унаочнені у численних таблицях та рисунках; додатково ілюстровані у додатках. Зміст автореферату загалом

ідентичний тексту дисертації, а наукові положення, висновки та рекомендації, наведені в авторефераті, розкриті й обґрунтовані у рукописі дисертації.

Зауваження щодо змісту дисертації

Разом із загальною позитивною оцінкою роботи висловимо і деякі критичні міркування:

1. Цілком підтримуючи прагнення дисертанта побудувати солідну методологічну базу дослідження, що представлена у роботі системним, синергетичним, аксіологічним, особистісно-орієнтованим, діяльним, компетентнісним підходами, вважаємо, що доцільно було б використати у дисертації також евристичний потенціал акмеологічного підходу, що базується на ідеях зрілості, інноваційності й самодетермінації особистісного та професійного розвитку людини.
2. Із тексту підрозділу 1.3 “Зміст і структура системи методичної роботи у закладах загальної середньої освіти”, як і висновків до розділу залишилося незрозумілим які саме складові методичної роботи включено до такої структури, що потребує додаткових коментарів дисертанта.
3. Презентовані у підрозділах 2.1 і 2.2 діагностичний комплекс вивчення стану інноваційного розвитку вчителів та матеріали констатувального експерименту, на нашу думку, не зовсім переконливо “вписуються” у зміст 2 розділу дисертації “Організаційно-педагогічні засади інноваційного розвитку педагога в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти”. Більш логічно було б об’єднати цей матеріал із експериментальними результатами формувальних впливів у 3 розділі роботи.
4. Вважаємо, що доцільно було б збагатити основний текст та матеріали додатків представленням конкретних прикладів розроблених автором експериментальних інноваційних форм методичної роботи та зразків інноваційних продуктів й досягнень вчителів.
5. Варто також було б представити у додатках первинні таблиці емпіричних даних, отриманих у ході експериментального дослідження, а в аналітичних

таблицях 2.2, 2.6, 3.3, 3.13 для зручності сприйняття і порівняння подати відсоткові й абсолютні значення.

6. На жаль, текст роботи не позбавлений стилістичних хиб, тавтологій, логічних розривів, декларативності окремих тверджень і положень, а також технічних огріх та недоречностей.

Разом із тим, висловлені зауваження й пропозиції не зменшують наукової цінності виконаного дослідження, а швидше вказують на його невикористані резерви та можуть слугувати основою подальшої дискусії.

Загальний висновок

Вважаємо, що дисертація на тему «Інноваційний розвиток вчителя в системі методичної роботи закладу загальної середньої освіти» є самостійним, цілісним, завершеним науковим дослідженням, яке продуктивно вирішує важливе для освітньої галузі конкретне наукове завдання та відповідає встановленим вимогам пунктів 9, 11-14 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами, внесеними згідно з Постановою Кабінету Міністрів № 656 від 19 серпня 2015 року та № 1159 від 30 грудня 2015 р.) та наказу МОН України № 820 від 11 липня 2016 р., а її автор – Співакова Інна Борисівна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент,

доктор педагогічних наук, професор,

професор кафедри теоретичної та консультативної психології

Національного педагогічного університету

імені М. П. Драгоманова

Н.В. Гузій